

**АРХЕОЛОГІЧНІ
ДОСЛІДЖЕННЯ
В УКРАЇНІ
2016**

В. Г. Котигорошко, В. В. Мойжес

ДОСЛІДЖЕННЯ МАЛОКОПАНСЬКОГО ГОРОДИЩА

Експедиція Ужгородського національного університету продовжила багаторічні розкопки (з 1977 р.) дакійського городища, що знаходиться на східній окраїні с. Мала Копаня Виноградівського р-ну Закарпатської обл. Це найбільший і найпотужніший укріплений дакійський пункт у регіоні і може бути ототожненим з Сетідавою Птолемея.

Пам'ятка займає верхівку гори Рокосівсько-Хустського вулканічного хребта на правобережжі р. Тиса (85 м від урізу води) і витягнута з півночі на південь. Схили гори урвисті зі сходу, півдня та південного заходу. Східне підніжжя омивається р. Тисою, південне і південно-західне — низовинні, які під час повеней затоплюються. Загальна площа городища становить 5 га, з якої на сьогодні досліджено близько 3,2 га.

У звітному сезоні вивчалась північна частина городища. Тут був закладений розкоп XLIII, загальною площею 76 м². Потуж-

ність його культурного шару становила від 0,6 до 1,85 м. Об'єктів не зафіксовано, але отримані дані свідчать, що на даній ділянці, за допомогою зрізання схилу та підсипання ґрунту, створювались невеликі тераси.

Під час досліджень був зібраний матеріал, який презентує два культурно-хронологічні горизонти.

Перший середньовічний, який залягав до глибини 0,6 м, представлений значною кількістю фрагментів горщиків X—XI ст. Виготовлені вони з добре підготовленого глиняного тіста з великою домішкою дрібнозернистого піску. Випал добрий, але не завжди наскрізний. Забарвлення уламків часто нерівномірне, світло і темно-коричневе, сіре, жовтувате або рожеве. До середньовічного горизонту належить і виявлена у верхньому шарі деталь поясного набору (рис. 1: 1).

З глибини 0,6 м і до самого материка залягав виключно дакійський горизонт. Він міс-

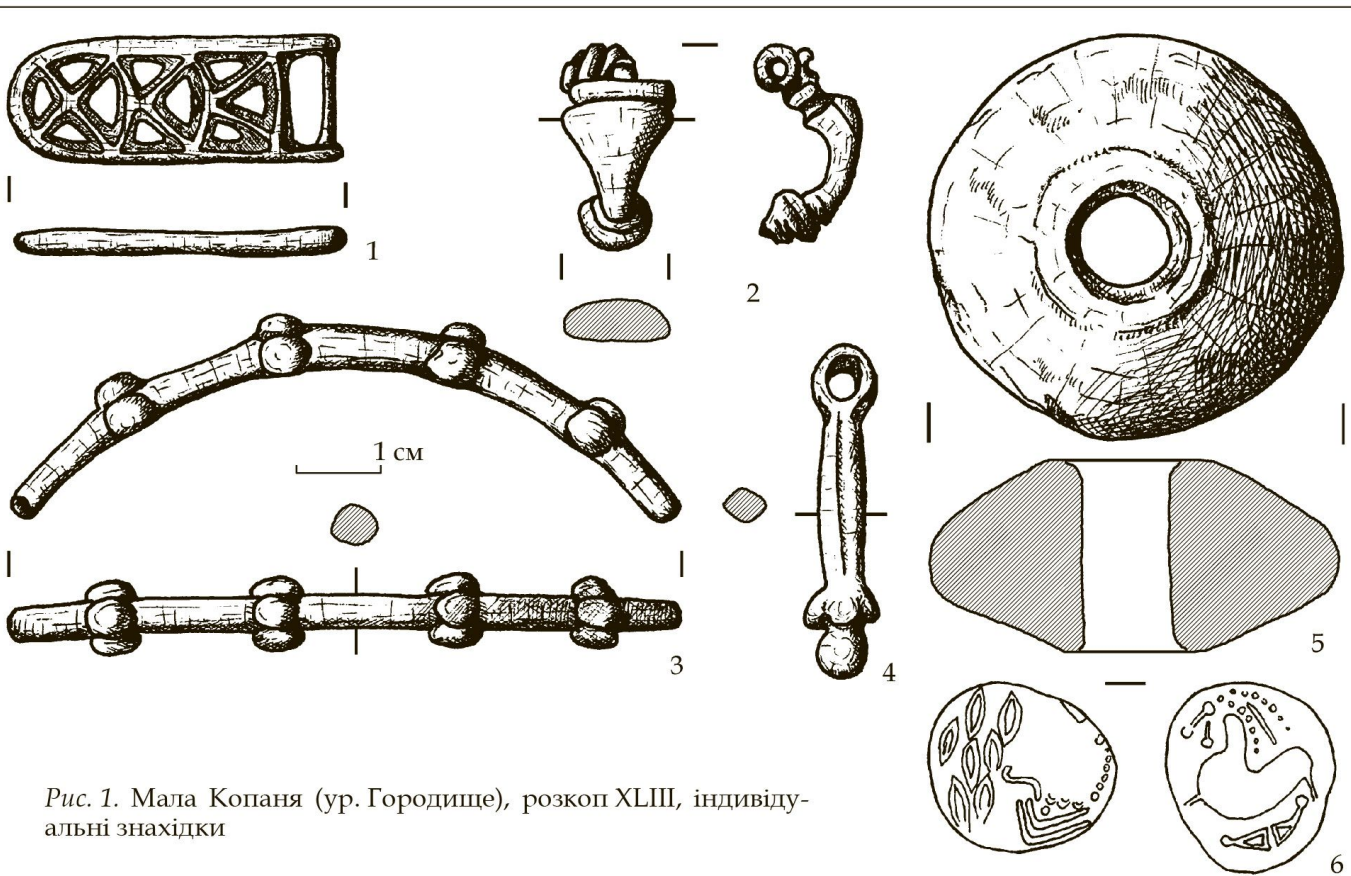

Рис. 1. Мала Копаня (ур. Городище), розкоп XLIII, індивідуальні знахідки

тив велику кількість уламків ліпного (горщики, конічні чаші, корчаги, черпаки, «вази для фруктів») та кружального посуду (сіроглиняний, розписний та фрагменти піфосів), який є характерним для Малокопанського городища і може датуватися I ст. до н. е. — I ст. н. е.

Індивідуальні знахідки цього горизонту за своїм функціональним призначенням виділенні у дві основні групи: знаряддя праці, що представлені декількома жорнами й одним пряслицем (рис. 1: 5) та прикраси й деталі одягу, до яких належать фібула (рис. 1: 2), підвіска (рис. 1: 4), фрагменти бронзових браслетів (рис. 1: 3) та уламок скляної намис-

тини. Також, на ділянці розкопу була знайдена монета — тетрадрахма типу Медіешул Ауріт (рис. 1: 6). Вона характеризується сильною стилізацією зображення, мотив якого запозичений із македонських тетрадрахм. На сьогодні такі монети займають домінуюче місце в монетній колекції Малої Копані, їх нараховується вже понад сто екземплярів.

Отже, вивчення культурного шару Малокопанського городища у північній його частині підтверджує раніше отримані дані про заселення цієї місцевості в період I ст. до н. е. — початок II ст. н. е. і відновлення життєдіяльності городища в добу середньовіччя.

В. В. Мойжес

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОРЯНСЬКОЇ РОТОНДИ

Експедиція Ужгородського національного університету продовжила дослідження багатошарової пам'ятки на східній околиці м. Ужгород у мікрорайоні Горяни (ур. Ротонда). Конфігурація урочища трикутна, площею один гектар. У низинній частині (південній) знаходиться оброблювальна земельна ділянка (донедавна тут був фруктовий сад), а в найбільш високій (північно-східній) розташована церква-ротонда. Саме вона і навколишня територія є одним із ключових пунктів для вирішення кардинальних питань середньовічної історії Закарпаття і Карпатського регіону в цілому.

У науковій літературі дана місцевість визначається як одне з можливих місць локалізації слов'янського городища — Унг, яке було захоплене угорцями на рубежі IX — X ст., що знайшло відображення в *Gesta Hungarorum*. Однак, у ході досліджень, що проводились Ужгородським національним університетом у 2007 — 2009 і 2012 — 2014 рр., було встановлено існування тут багатошарового поселення, але матеріалу, який би свідчив про заселення урочища Ротонда у VIII — XI ст. не виявлено.

Для отримання додаткових даних, з метою уточнення хронології та стратиграфії пам'ятки, а також враховуючи матеріали розкопок 2014 р., у 2016 р. було вирішено дослідити виключно північно-східну частину урочища. Тут було розкопано чотири ділянки загальною площею 252 м² (рис. 1).

Траншея VII. Була закладена за 20 м на південь від кута нефа церкви. Тут потужність

культурного шару становила від 0,4 до 0,85 м і складався він з двох пластів.

Верхній шар — глина однорідного, світло-коричневого кольору, залягав до глибини 0,4—0,65 м. У ньому було зібрано чисельні фрагменти кружального посуду які були виготовлені з ретельно обробленого глиняного тіста з домішкою дрібнозернистого піску. Випал якісний, колір уламків від темно-коричневого до сірого або бежевого, інколи забарвлення нерівномірне, а окремі фрагменти покриті зеленою поливою. Також тут виявлено фрагменти кахлів. За аналогіями пам'яток раннього нового часу регіону, даний керамічний матеріал датовано XVI—XVII ст., у меншій кількості представлені фрагменти XIII—XV ст. Індивідуальні знахідки представлені фрагментом шпори, ножа і монетами XIV—XVI ст.

Нижній шар — глина однорідного жовтуватого кольору. У ньому був виявлений незначний матеріал двох культурно-хронологічних горизонтів: неоліту та пізньоримського часу. Перший представлений лише декількома обсидіановими відщепами, а другий — боковими фрагментами від ліпних та кружальних посудин.

Три інші локації (розкопи I—II і шурф 6), які були закладені у безпосередній близькості до церкви (рис. 1), дали можливість уточнити стратиграфію та хронологію пам'ятки.

Потужність культурного шару на цих ділянках становила від 1,2 м до 2,1 м. На досліджуваній площі, окрім розкопу II, він виявився зруйнованим у результаті закладання